

ADI İNKÂR EDİLEN MİLLET

Prof. Dr. Hikmet Sami TÜRK*

* Eski Adalet Bakanı.

I. GİRİŞ

Son zamanlarda bir “*Türk kimliğinden kaçış*” modası başladı. Kimileri, “*Türk*” dememek için zorlama bir sözcükle “*Türkiyeli*” diyor. Böylece etnik çağrışım yapmayan bir sözcük kullanıldığı sanılıyor. Birçok kimse de, –bir etnik kimlik karşılaştırması ile– kendisinin aslında Türk olmadığını, Kürt, Arap, Arnavut, Lâz, Gürcü, Çerkez, Boşnak vb olduğunu söylüyor.

Dahası var: TBMM’nde grubu bulunan dört siyasî partinin üçer temsilcisinden oluşan ve yeni Anayasa Taslağını hazırlamakla görevlendirilen Anayasa Uzlaşma Komisyonu’nda görüşülmek üzere, yürürlükteki Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “*Türk vatandaşlığı*” kenar başlıklı 66. maddesinin yerini alacak Taslak madde için siyasî partilerce Yazım Komisyonu’na yapılan önerilerin çoğu da, bu modaya uygun bir içerik taşıyor. Yeni maddenin kenar başlığı için MHP şimdiki “*Türk vatandaşlığı*” ibaresinin korunmasını isterken; AK Parti ya da –basında kullanılan yaygın kısaltma ile– AKP ve BDP “*Vatandaşlık*”, CHP seçenekli olarak “*Vatandaşlık-Türk vatandaşlığı*” sözcük veya ibarelerini öneriyor.

Aynı yaklaşımla MHP, 66. maddenin I. fıkrasında “*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.*” tanımının korunmasını isterken; AKP, bu tanımı, başındaki “*Türk*” sözcüğüne yer vermeksizin “*Devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır.*” şekline dönüştürüyor. CHP ve BDP ise, Anayasa’nın vatandaşlık tanımından çok eşitlik hükmünde yer alacak hükümler öneriyor. Bu çerçevede içinde CHP, “*Türk vatandaşlığı*”; BDP ise “*Türkiye vatandaşlığı*” terimini kullanıyor.

Yaklaşım farkı, yürürlükteki Anayasa’nın milletvekilleri ve Cumhurbaşkanının görevine başlarken ant içmelerine ilişkin 81 ve 103. maddelerinin yerini alacak hükümlerle ilgili önerilerde de görülmektedir. Hâlen bu maddeler uyarınca milletvekilleri, “... *büyük Türk Milleti önünde ...*”; Cumhurbaşkanı ise, “... *büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda ...*” ant içerler. Bu ibareler yerine CHP, milletvekili ve Cumhurbaşkanı antlarında “... *Türk Milleti önünde...*”; MHP, milletvekili andında “...*büyük Türk Milleti huzurunda ...*”, Cumhurbaşkanı andında “...*büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda ...*” ibarelerini önerirken; AKP, milletvekili ve Cumhurbaşkanı antları için “*Türk Milleti*” ibaresine yer vermeksizin “... *mukaddesatım ve şerefim üzerine yemin ederim.*” biçiminde tamamlanan birer metin önermekte; milletvekili andı için herhangi bir öneri getirmeyen BDP ise, ikincisi için “*Türk Milleti*” ibaresine yer vermeksizin “*Cumhurbaşkanı, TBMM Genel Kurulunda ... yemin ederek görevine başlar.*” hükmünü önermektedir.

Böylesine farklı yaklaşımlar arasında nasıl bir uzlaşma sağlanacağı, Anayasa Uzlaşma Komisyonu çalışmasını tamamladığı zaman görülecektir. Gerçi milletvekili ve Cumhurbaşkanı antları bakımından bir yanda CHP ve MHP,

öbür yanda AKP ve BDP önerileri arasında belirli bir yakınlıktan söz edilebilir. Üstelik AKP ve BDP, gerek vatandaşlık tanımında, gerek milletvekili ve Cumhurbaşkanı antlarında “*Türk*” sözcüğüne yer vermemek konusunda kararlı görünmektedirler. Böylece çok ilginç bir tablo ortaya çıkıyor. Bu, aynı zamanda her türlü milliyetçiliği, bu arada Türk milliyet-çiliğini ayaklarının altına aldıklarını söyleyen Başbakan Erdoğan’ın^[1] partiler arasında geniş bir uzlaşma olmazsa yeni Anayasayı BDP desteğiyle TBMM Genel Kurulundan geçirip halkoylamasına sunma düşüncesinin altyapısını oluşturmaktadır.

II. “TÜRK” SÖZCÜĞÜ VE ANLAMI

Aslında yukarıda işaret edilen farklı düşünce ve tutumların, dolayısıyla uzlaşmazlığın temelinde “*Türk*” sözcüğünün özel isim olarak kullanıldığında yalnız bir etnik kimliği değil; aynı zamanda bir vatandaşlık kimliğini ifade ettiğinin dikkate alınmayışı vardır. Anayasal metinlerde ise bu sözcük, sadece “*Türk vatandaşı*” anlamında kullanılmaktadır.

Bu nedenlerle konuyu hem Türkiye’deki tarihi gelişimi içinde, hem karşılaştırmalı hukuk açısından incelemekte yarar görüyoruz

Çeşitli anlamları arasında cins ismi olarak “*güç, kuvvet*”, sıfat olarak “*güçlü, kuvvetli*” anlamına gelen “*Türk*” sözcüğünün bir devlet adında ilk kullanılışı, 532-744 yıllarında Orta Asya’da hüküm süren Gök-Türk veya Kök-Türk Devletinde görülmektedir. Bu sözcük, kendilerini “*Türk budun*” olarak adlandıran Göktürkler’den kalan taş belgeler niteliğindeki Orhun yazıtlarında “*Türk*” veya “*Türük*” biçiminde yazılmış ve “*devlete bağlı halk, tebaa*” anlamında kullanılmıştır^[2].

Kurucusu Osman Gazi ya da I. Osman’a göre “*Devlet-i Osmaniye*” olarak adlandırılan Osmanlı İmparatorluğu’nda uyrukluların da aynı sözcükle adlandırılması doğaldı. Nitekim ilk yazılı anayasamız niteliğindeki 1876 Kanun-i Esasî’nde –günümüz Türkçe’siyle– şu hüküm yer alıyordu: “*Osmanlı Devleti*

[1] Bk. Sabah, 18.2.2013, s. 1, 20 “*Ne Türk, Ne Kürt Milliyetçiliği*”; Bugün, 18.2.2013, s. 13 “*Erdogan: Kimse, Kürtlük ve Türklükle karşımıza çıkmaz*”; İHA Bülteni (Eda Işık/Ahmet Topal), 19.2.2013 “*AK Parti Grup Toplantısı*”.

[2] Bu konuda daha geniş bilgi için bk. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 23, İstanbul 1986 (Librairie Larousse – Milliyet), s. 11804 “*Türk*”; Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. 30, İstanbul 1994 (Encyclopaedia Britannica, Inc. – Hürriyet), s. 369 “*Türkler*”; İslâm Ansiklopedisi, C. 12/2, Eskişehir 2001 (MEB Devlet Kitapları), s. 142 vd “*Türkler*”.

Yine “*MEB Devlet Kitapları*” arasında yayımlanan Türk Ansiklopedisi’nde ise bu anlamda ne “*Türk*”, ne “*Türkler*” başlıklı bir maddeye yer verilmeyişi, bu adı taşıyan bir ansiklopedi için açıklanması güç bir eksiklik. Bu maddenin alfabetik sıraya göre bulunması gereken yer için krş. Türk Ansiklopedisi, C. XXXII, Ankara 1983, s. 63.

uyrukluğunda bulunan bireylerin tümüne herhangi din ve mezhepten olursa olsun istisnasız Osmanlı denir.” (m. 8). “Osmanlı” sözcüğü, Kanun-i Esasî’de Devletin veya ülkenin adından başka kamu hak ve özgürlükleri ile ilgili hükümlerde de tekil veya çoğul olarak geçer (m. 9, 13, 14,17, 18).

1921 Teşkilât-i Esasiye Kanunu (m. 3) ile konulan yeni adıyla Türkiye Devleti’nin vatandaş tanımı ise, 29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet’in ilânından sonra yapılan 1924 Teşkilât-i Esasiye Kanunu’nda verilmiştir: “Türkiye abalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibariyle (Türk) ıtlak olunur.” (m. 88/I). 1945 yılında Teşkilât-i Esasiye Kanunu, –“mana ve kavramda bir değişiklik yapılmaksızın” (m. 104)– “Anayasa” olarak Türkçeleştirilirken anılan tanım da, şöyle ifade edilmiştir: “Türkiye’de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese ‘Türk’ denir.” (m. 88/I). Fakat 1952 yılında yeniden önceki Teşkilât-i Esasiye Kanunu met-nine dönülmüştür. “Türk” sözcüğü, ayrıca 1924 Teşkilât-i Esasiye Kanunu/Anayasa’nın milletvekili seçme ve seçilme hakları ile kamu hak ve özgürlüklerine ilişkin çeşitli maddelerinde de tekil veya çoğul olarak kullanılmıştır (m.10-11, 68, 69, 82, 87).

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Âfet İnan’a yazdığı, bazı bölümlerini bizzat kaleme aldığı “Vatandaş İçin Medenî Bilgiler” kitabında “Türk milleti” için şu özlü tanımı yapmıştır: “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.”^[3]

İşte Atatürk’ün Cumhuriyet’in 10. yılında “Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. ... Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz.” dediği, “Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.” hedefini gösterdiği, Türk milletinin üstün yetenek ve niteliklerini belirttiği ünlü söylevinin sonunda “Ne mutlu Türküm diyene!” sözüyle kastettiği Türk, yukarıda anılan tanımlardaki Türk’tür^[4].

Başlangıç Kısımındaki ifade ile “27 Mayıs 1960 Devrimi” sonrasında 1961 yılında yapılan ve halkoylamasıyla kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, “Vatandaşlık” kenar başlıklı 54. maddesinde şu tanımı vermiştir: “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.” (f. I). “Türk” sözcüğü, 1961 Anayasası’nda ayrıca temel hak ve özgürlükler ile milletvekili veya Cumhuriyet Senatosu üyesi seçme ve seçilmeye ilişkin çeşitli maddelerde tekil veya çoğul, olumlu veya olumsuz cümle yapısı içinde kullanıldığı gibi (m. 18/III, 54/II, IV,

[3] Bk. Afet [İnan], Vatandaş İçin Medenî Bilgiler, I. Kitap, İstanbul 1933, s. 7; A. Âfetinan, Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün El Yazıları, Ankara 1969 (Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Seri – Sa. 9), s. 18, 351 (Atatürk’ün el yazısıyla).

[4] Cumhurbaşkanı Atatürk’ün 29 Ekim 1933 günü Ankara’da yapılan törende verdiği Onuncu Yıl Söylevi’nin tam metni için bk. Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1928), 2. bası, Ankara 1959 (Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1), s. 274-276; Atatürk’ün Bütün Eserleri, C. 26 (1932-1934), İstanbul 2009 (Kaynak Yayınları), s. 267 vd.

58/I, 60/I, 68/I, 71, 72); “*Türk Milleti*” terimi Başlangıç (f. II) ile egemenlik ve yargı yetkisine ilişkin hükümlerde (m. 4/I, 7), “*Türk toplumu*” terimi ise, ailenin ve devrim kanunlarının korunması ile ilgili hükümlerde kullanılmıştır (m. 35/I, 153/I)

12 Eylül 1980 askerî müdahalesi ya da darbesinden sonra 1982 yılında yapılan ve yine halkoylamasıyla kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, bu kez “*Türk vatandaşlığı*” kenar başlığını taşıyan 66. maddesinde 1961 Anayasası’ndaki tanımını benimsemiştir: “*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.*” (f. I). “*Türk*” sözcüğü, 1982 Anayasası’nda ayrıca Başlangıç (f. V, VI, IX) ile siyasî haklar ve ödevlere, milletvekili seçilmeye ilişkin hükümlerde tekil olarak, olumlu veya olumsuz cümle yapısı içinde kullanıldığı gibi (m.66/II, IV, 70/I, 72, 76/I); “*Türk Milleti*” terimi Başlangıç (f. I, III, IX) ile Devletin temel amaç ve görevlerine, egemenlik ve yargı yetkisine ilişkin hükümlerde (m. 5, 6/II, 7, 9), “*Türk Vatani*” ve “*Türk Devleti*” terimleri Başlangıç (f. I), “*Türk toplumu*” terimi ailenin ve devrim kanunlarının korunması ile ilgili hükümlerde (m. 41/I, 174/I), “*Türk vatandaşı*” terimi tekil veya çoğul olarak eğitim ve öğretim kurumlarında ana dili olarak Türkçe öğretimi, yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarına yardımcı olma, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının oy hakkı, genel olarak seçme ve halkoylamasına katılma hakları ile ilgili hükümlerde kullanılmıştır (m. 42/X, 62, 67/II-III).

Görüldüğü gibi anayasal terim olarak “*Türk*” sözcüğü, bir etnik kimliği değil, bir vatandaşlık kimliğini ifade etmektedir. Bu konuda 1961 yılından beri yürürlükte olan anayasal tanım değişmemiştir. Fakat yeni Anayasa’da Türk vatandaşlığı tanımının “*Türkiye Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese hiçbir etnik fark gözetmeksizin Türk denir.*” biçiminde ifade edilmesi, gerek Devletin adına uygunluk, gerek farklı etnik kökenlerden insanları ortak bir vatandaşlık kimliğinde birleştirme amacının açıklıkla belirtilmesi bakımından daha isabetli olacaktır^[5].

III. YABANCI ANAYASALARDAN ÖRNEKLER

Yabancı anayasalarda da her milletin kendi adını ifade eden sözcüklerle vatandaşlık tanımı yapıldığı ya da temel insan hak ve özgürlüklerine ilişkin hükümler konduğu görülmektedir. Ayrıntılarına girmeksizin bazı AB ülkelerinin yürürlükteki anayasaları ile AB üyesi olmayan bir Avrupa ülkesi olarak İsviçre Konfederasyonu Anayasası’ndan örnekler vermek, konuyu karşılaştırmalı hukuk açısından değerlendirmek bakımından yararlı olacaktır:

[5] Bu konuda ayrıca bk. Hikmet Sami Türk, “*Anayasa Değişikliği İçin Öneriler*”, Parlamento, Eylül/Ekim 2011, S. 277, s. 34.

Başlangıcında belirtildiği gibi, “...birleşik bir Avrupa’da eşit haklara sahip bir üye olarak dünya barışına hizmet etmek iradesiyle ... das Deutsche Volk” (Alman Halkı) tarafından “anayasa yapma erkine dayanılarak” kabul edilen Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası^[6], aksine yasal düzenleme bulunmadıkça Alman uyrukluluğuna sahip kişinin “Deutscher” (Alman) olduğunu belirtmektedir (m. 116/1). “Alle Deutschen” (Tüm Almanlar), toplantı, dernek kurma, yerleşme ve meslek seçme haklarına sahiptirler (m. 8/1, 9/1, 11/1, 12/1).

“Demokratik bir cumhuriyet”, “özerk eyaletlerden oluşan federal bir devlet” öngören Avusturya Federal Anayasası (m. 1, 2)^[7], vatan savunması yükümlülüğünü “jeder männliche österreichischer Staatsbürger” (her erkek Avusturya vatandaşı) için zorunlu, “österreichische Staatsbürgerinnen” (kadın Avusturya vatandaşları) için gönüllü hizmet olarak düzenlemiştir (m. 9a/3-4).

Hollanda Krallığı Anayasası’na^[8] göre; kimin “Nederlander” (Hollandalı) olduğu kanunla düzenlenir (m. 2/1); “Alle Nederlanders” (Bütün Hollandalılar), kamu makamlarında eşit olarak görev almak hakkına sahiptirler (m. 3); “iedere

[6] Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası’nın Almanca özgün metni için bk. Udo Di Fabio (Textausgabe mit Sachverzeichnis und Einführung), Grundgesetz, 41. Aufl., München 2007 (Beck Texte im dtv), s. 15-76; Adolf Kimmel/Christiane Kimmel (Textausgabe mit Einführung und Sachverzeichnis), Verfassungen der EU-Mitgliedstaaten, 6. Aufl., München 2005 (Beck Texte im dtv), s. 57-110; Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (www.bundestag.de/.../grundgesetz/index.ht...; www.gesetze-im-internet.de/.../gesamt.pdf). İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World VII Germany. Gisbert H. Flanz (Translation), The Basic Law for the Federal Republic of Germany (including 51st Amendment of July 26, 2002), New York 2003 (Oceana Publications), s. 39-99; Alişan Genç (Çev.), Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, Berlin [?] (Concept Verlag), 3-60; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, Ankara 2011 (T. C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı), s. 209-276.

[7] Avusturya Federal Anayasası’nın Almanca özgün metni için bk. Hans R. Klecatsky/Siegbert Morscher (Herausgeber), Die österreichische Bundesverfassung, Wien 1997 (Manz Verlag), s. 8-230; Kimmel/Kimmel, age, s. 459-544; Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World I Austria, Booklet 2, The Federal Constitutional Law, Official German Text, New York 2000 (Oceana Publications), s. 1-87; Bundes-Verfassungsgesetz (www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?...). İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World I Austria, Booklet 1, Gisbert H. Flanz (Translation) The Federal Constitutional Law, New York 2000 (Oceana Publications), s. 1-95; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 1-98.

[8] Hollanda Krallığı Anayasası’nın Felemenkçe özgün metni için bk. Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden (www.st-ab.nl/wetgrondwet.htm); Nederlandse grondwet (nl.wiki-source.org/.../Nederlandse_grondwe...). Almanca, İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Kimmel/-Kimmel, age, s. 437-458; Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World XIII Kingdom of Netherlands. Frank Hendrickx (Translation)/Ministry of Home Affairs (Unofficial English Translation), The Constitution of the Kingdom of the Netherlands, New York 1996 (Oceana Publications), s. 1-35; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 355-384.

Nederlander” (her Hollandalı) –kanunda öngörülen sınırlamalar ve istisnalar dışında– genel temsil organlarının üyelerini seçmek ve bu organlara üye seçilmek (m. 4), –yine kanunda öngörülen veya kanun gereğince yapılan sınırlamalar dışında– işini özgürce seçmek hakkına sahiptir (m. 19/3). Geçimini bizzat sağlayamayan “*Nederlanders*” (Hollandalılar), ülke içinde kanunla düzenlenecek bir kamusal sosyal yardım istemek hakkına sahiptirler (m. 20/3).

Belçika Anayasası’na göre^[9]; topluluk ve bölgelerden oluşan bir federal devlet olan Belçika’da Almanca Konuşanlar Topluluğu, Flaman Topluluğu ve Fansız Topluluğu olarak üç toplum; Valon Bölgesi, Flaman Bölgesi ve Brüksel Bölgesi olarak üç bölge; Almanca Bölgesi, Fransızca Bölgesi, Felemenkçe Bölgesi ve iki dilli Başkent Brüksel Bölgesi olarak dört dil bölgesi vardır (m. 1-4). İşte bu topluluk ve bölgeleri birleştiren Belçika Anayasası, sivil ve askerî makamlara gelmede Belçikalıların kanun önünde eşitliği; Belçikalılara tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanmanın ayırım gözetilmeksizin sağlanması; toplantı ve dernek kurma hakları ile ilgili hükümlerinde ülke vatandaşlarını anılan üç dildeki ortak bir terimi ifade eden sözcüklerle “*Belgier*”, “*belges*” ve “*Belgen*” (Belçikalılar) olarak adlandırmaktadır (II. Başlık, m. 10/II, 11, 26/I, 27).

Fransız Anayasası’nın^[10] Başlangıcında “*Le peuple français*” (Fransız halkı), 1789 Beyanamesi ile tanımlanan, 1946 Anayasası’nın Başlangıcında teyit edilen ve tamamlanan insan hakları ve ulusal egemenlik ilkelerine bağlılığını ilân etmektedir. Bu terim, Anayasa’da ayrıca Cumhuriyetin “*au sein du peuple français*” (Fransız halkının sinesinde) deniz aşırı halkları ortak bir özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ideali içinde tanıması (m. 72-3/I), “*Les Français*” (Fransızlar)

[9] Belçika Anayasası’nın Almanca, Fransızca ve Felemenkçe özgün metinleri için sırasıyla bk. Die Verfassung Belgiens (www.senate.be/deutsch/const_de.html); Kimmel/Kimmel, age, s. 1-40); Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World I Belgium, The Constitution of Belgium. Booklet 2, Official French, Dutch and German Texts, New York 2001 (Oceana Publications), s. 83-125 “*Die Verfassung Belgiens. Koordinierter Text vom 17. Februar 1997*”; Flanz (Ed.), age, s. 1-41 “*La Constitution Belge. Texte coordonné du 17 février 1997*”; La constitution belge (www.senate.be/doc.const_fr.html); De Belgische Grondwet (www.senate.be/doc/-const_nl.html); Flanz (Ed.), age, s. 41-82 “*De Belgische Grondwet. Gecoördineerde tekst van 17 februari 1997*” . İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Flanz (Ed.), age, Booklet 1, Flanz/Inter-University Associates, Inc. (English Translation), s. 1-48; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 99-147.

[10] Fransız Anayasası’nın Fransızca özgün metni için bk. Constitution du 4 octobre 1958, Version consolidée au 01 décembre 2009 (Legifrance.gouv.fr–Le service public de l’accès au droit); Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World VII France. Constitution du 4 octobre 1958 (mise a jour au 3 octobre 2000), New York 2000 (Oceana Publications), s. 27-44 (Official text of the French Government). Almanca, İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Kimmel/Kimmel, age, s. 169-195; Flanz (Ed.), age, Inter-University Associates, Inc. (English Translation), s. 1-26; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 169-207.

sözcüğü ise Fransa dışında yerleşik Fransızların Senato’da temsili (m. 24/III) ile ilgili olarak kullanılmıştır.

İrlanda Anayasası’nda^[11] “*The Irish Nation*” (İrlanda Milleti), önce kendi hükümet şeklini seçme, diğer milletlerle ilişkilerini belirleme ve siyasal, ekonomik ve kültürel hayatını kendi özellik ve geleneklerine göre geliştirme konusundaki devredilemez, ilga edilemez ve egemen hakkını teyit etmekte (m. 1); sonra da kesin isteğinin İrlanda adası topraklarını paylaşan tüm halkları farklı kimlikleri ve gelenekleri ile barışçı yollardan uyum ve dostluk içinde birleştirmek olduğunu açıklamaktadır (m. 3). “*Irish language*” (İrlanda dili), ulusal dil olarak birinci resmî dildir; “*English language*” (İngiliz dili) de ikinci resmî dil olarak kabul edilir (m. 8).

İspanyol Anayasası’nın^[12] Başlangıcında “*La Nación española*” (İspanyol Milleti), adalet, özgürlük ve güvenlik sağlamak ve tüm vatandaşlarının refahını geliştirmek arzusu ile hareket ederek, kendi egemen iradesi ile kabul ettiği temel ilkeleri ilân etmiştir. Bu terim, İspanyol Milletinin bozulmaz birliğini, tüm İspanyolların ortak ve bölünmez vatanını belirten, fakat onu oluşturan milliyetler ve bölgelerin özerklik ve aralarında dayanışma hakkını tanıyan ve garanti eden Anayasa’nın 2. maddesinde de geçer. Ayrıca Anayasa’nın hak ve özgürlüklerle ilgili maddelerinde onların öznesi olarak “*los españoles*” (İspanyollar) veya “*todos los españoles*” (tüm İspanyollar) sözcükleri kullanılmıştır (m. 14, 19/I, 29/I, 47).

Portekiz Cumhuriyeti Anayasası’nın^[13] Başlangıcında “*longa resistência do povo português*” (Portekiz halkının uzun yıllar süren direnişi) sonucunda 25

[11] İrlanda Anayasası’nın “*ikinci resmî dil*” İngilizce özgün metni için bk. Bunreacht Na hÉirann. Constitution of Ireland (www.taoiseach.gov.ie/Constitution%20...; www.Constitution.org/..._irelan...); Gisbert H. Flanz (Ed.)/Inter-University Associates, Inc., Constitutions of the Countries of the World IX Ireland. Bunreacht Na hÉirann. Constitution of Ireland, New York 2002 (Oceana Publications), s. 1-32. Almanca ve Türkçe çevirileri için bk. Kimmel/Kimmel, age, s. 255-288; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 277-317.

[12] İspanyol Anayasası’nın İspanyolca özgün metni için bk. La Constitución Española de 1978 (noticias.juridicas.com/.../constitucion...); Albert P. Blaustein/Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World XVII Spain. Constitución Española, New York 1991 (Oceana Publications), s. 89-122 (Texto oficial de la Constitución). İspanyol Anayasası’nın Fransızca, İngilizce, Almanca ve Türkçe çevirileri için bk. La Constitution espagnole, [Madrid] 1982 (Presidencia del Gobierno); Spanish Constitution, [Madrid] 1982 (Presidencia del Gobierno); Blaustein/Flanz (Ed.), age, Flanz (Translation), The Spanish Constitution, s. 43-87; Kimmel/Kimmel, age, s. 789-830; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 533-583.

[13] Portekiz Cumhuriyeti Anayasası’nın Portekizce özgün metni için bk. Constituição da República Portuguesa (www.parlamento.pt/.../Legislaçao...; dre.pt/comum/html/legis/crp.html). Almanca, İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Kimmel/Kimmel, age, s. 593-681; Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World XV Portugal, Booklet 1, Inter-University Associates, Inc., Constitution of the Portuguese Republic, Fifth

Nisan 1974 günü Silâhlı Kuvvetlerin müdahalesi ile faşist rejimin devrildiği; devrimin “*aos Portugueses*” (Portekizlilere) temel hak ve özgürlüklerini geri verdiği belirtilmiştir. Anayasa’da “*Cidadania portuguesa*” (Portekiz vatandaşlığı) için “*Kanun veya uluslararası antlaşmalar gereğince böyle kabul edilen tüm kişiler Portekiz Cumhuriyeti vatandaşıdır.*” tanımı verilmiş (m. 4); “*Portugueses no estrangeiro*” (Yurt dışındaki Portekizliler) için “*Yurt dışında bulunan veya orada ikamet eden Portekiz vatandaşları, haklarını kullanırken Devletin korumasından yararlanırlar ve ülke dışında bulunmaları ile bağdaşan yükümlülükleri yerine getirirler.*” hükmü konmuştur (m. 14).

Polonya Cumhuriyeti Anayasası’nın^[14] oldukça uzun bir metin niteliğindeki Başlangıcında özetle 1989’da yeniden egemen ve demokratik bir biçimde kendi kaderi üzerinde karar verme olanağını kazandıktan sonra; gerek Tanrı’ya geçişin, adaletin, iyinin ve güzelin kaynağı olarak inanan, gerek bu inancı paylaşmayan ve aynı evrensel değerleri başka kaynaklardan çıkararak, ortak varlık Polonya’ya karşı hak ve ödevlerde eşit tüm Cumhuriyet vatandaşları olarak “*Naród Polski*” (Polonya Halkı), bu Anayasa’yı Devletin özgürlük ve adalete, kamu gücünün işbirliğine, toplumsal diyaloga, vatandaşların haklarını ve oluşturdukları toplulukları güçlendirme ilkesine dayalı temel hukuku olarak kabul ettiğini açıklar. “*Rzeczypospolita Polska*” (Polonya Cumhuriyeti), tüm vatandaşların ortak varlığı, sosyal adalet ilkelerini gerçekleştiren demokratik bir hukuk devleti, bir birlik devletidir (m. 1, 2, 3). Polonya Cumhuriyetinde “*język polski*” (Polonya dili, Lehçe) resmî dildir (m. 27). “*Obywatelstwo polskie*” (Polonya vatandaşlığı), bu kimliğe sahip ana ve babanın çocuğu olarak doğmakla kazanılır. Bir “*obywatel polski*” (Polonya vatandaşı), kendisi feragat etmedikçe Polonya vatandaşlığını kaybetmez (m. 34). Tam ehliyetli “*obywatele polscy*” (Polonya vatandaşları), kamu hizmetlerine girme konusunda eşit hakka sahiptirler (m. 60). En geç oy verme gününde onsekiz yaşını dolduran her “*obywatel polski*” (Polonya vatandaşı), halkoylamasına katılmak, Cumhurbaşkanı, milletvekili, senatör ve yerel yönetim organları seçimlerinde oy kullanmak hakkına sahiptir (m. 62/1).

AB üyesi olmayan bir ülke olarak üç resmî dili (Almanca, Fransızca, İtalyanca), hatta Lâtince’den türemiş bir dil olan Romence konuşan kişilerle

Revision 2001, New York 2002 (Oceana Publications), s. 1-106; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 439-531.

[14] Polonya Cumhuriyeti Anayasası’nın Lehçe özgün metni için bk. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (www.sejm.gov.pl/prawo/.../polski/kon1.ht...); Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World XV Poland, Booklet 2, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Official Polish Text), New York 1997 (Oceana Publications), s. 1-48; Almanca, İngilizce ve Türkçe çevirileri için bk. Kimmel/Kimmel, age, s. 545-591; Flanz (Ed.), age, Booklet 1, Inter-University Associates, Inc (English Translation), The Constitution of the Republic of Poland, s. 1-61; T. C. Adalet Bakanlığı Kanunlar Genel Müdürlüğü (Çev.), age, s. 385-438.

ilişkilerde bu dille birlikte dört resmî dili bulunan İsviçre Konfederasyonu Anayasası'nın^[15] Başlangıcında –bu Anayasa'nın anılan ilk üç dildeki metinlerinde kullanılan terimlerle– “*Das Schweizervolk/Le peuple suisse/Il popolo svizzero*” (İsviçre halkı) ve kantonlar, dünya önünde özgürlük ve demokrasiyi, bağımsızlık ve barışı dayanışma ve aleniyet içinde güçlendirmek için Birliği yenilemek çabasıyla bu Anayasa'yı yaptıklarını belirtirler. İsviçre halkı ve adları Anayasa'da gösterilen yirmi iki kanton tarafından “*Schweizerische Eidgenossenschaft/Confédération suisse/Confederazione svizzera*” (İsviçre Konfederasyonu) kurulur (m. 1). Konfederasyon, halkın özgürlük ve hakları ile ülkenin bağımsızlık ve güvenliğini korur (m. 2/1). Anayasa'nın anılan üç dildeki metinlerinde bazen anlam farkları ve sıra değişiklikleriyle kullanılan terimlerle “*Schweizerinnen und Schweizer/Les suisses et suisses/Ogni persona di cittadinanza svizzera*” (Kadın İsviçreliler ve erkek İsviçreliler/Erkek İsviçreliler ve kadın İsviçreliler/İsviçre vatandaşlığında olan her kişi), ülkenin her yerinde yerleşmek, İsviçre'yi terk etmek ve İsviçre'ye dönmek hakkına sahiptir (m. 24). “*Schweizerinnen und Schweizer/Les suisses et suisses/Le persone di cittadinanza svizzera*” (Kadın İsviçreliler ve erkek İsviçreliler/Erkek İsviçreliler ve kadın İsviçreliler/İsviçre vatandaşlığında olan kişiler), İsviçre'den sınır dışı edilemezler; yabancı makamlara ancak kendi rızalarıyla teslim edilebilirler (m. 25/1). Bir komün ve bir kantonun hemşehrilik hakkına sahip olan kişi, “*Schweizerbürgerin oder Schweizerbürger*” (Kadın İsviçre vatandaşı veya erkek İsviçre vatandaşı) olup, “*citoyenneté suisse/cittadinanza svizzera*” (İsviçre vatandaşlığı) statüsündedir (m. 37/1). Birlik, “*Auslandschweizerinnen und Auslandschweizer/Suisses et suisses de l'étranger/Svizzeri all'estero*” (Yurt dışı kadın İsviçreliler ve yurt dışı erkek İsviçreliler/Yurt dışındaki erkek İsviçreliler ve kadın İsviçreliler/Yurt dışındaki İsviçreliler) arasındaki [ilişkileri ve bunların] İsviçre ile olan ilişkilerini teşvik eder; bu amacı izleyen örgütleri destekleyebilir (m. 40/1). “*Jeder Schweizer/Toute homme de nationalité suisse/Gli huomini svizzeri*” (Her erkek İsviçreli/İsviçre uyrukluğunda olan her erkek/-İsviçre erkekleri”, askerlik hizmeti yapmakla yükümlüdürler; kanun, bunun yerine bir sivil hizmet öngörebilir. “*Schweizerinnen/Les suisses/Le donne*” (Kadın İsviçreliler/-İsviçreli kadınlar/Kadınlar) için askerlik hizmeti gönüllüdür (m. 59/1-2).

[15] İsviçre Konfederasyonu Anayasası'nın Almanca, Fransızca ve İtalyanca özgün metinleri için bk. Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft (www.admin.ch/ch/sr/101); Constitution fédérale de la Confédération suisse (www.admin.ch/ch/f/rs/101); Costituzione federale della Confederazione Svizzera (www.admin.ch/.../101); Gisbert H. Flanz (Ed.), Constitutions of the Countries of the World XVII Switzerland, The Constitution of the Swiss Confederation, New York 1999 (Oceana Publications), s. 1-53 (Official French Text), 55-106 (Official German Text), 107-157 (Official Italian Text). İngilizce çevirisi için bk. Flanz (Ed.), age, Flanz (English Translation), s. 159-224.

IV. SONUÇ

Bir makale sınırları içinde dokuz AB ülkesi ile AB üyesi olmayan İsviçre'den seçtiğimiz yukarıdaki örnekler de gösteriyor ki; her millet, –içinde farklı etnik gruplar veya milliyetler, ülkesinde özerk bölgeler bulunsa da, resmî dil yanında bir kültür zenginliği olan ve korunması gereken farklı diller konuşulsa da– yaptığı anayasada kendi adını kullanmaktadır. Zaten doğal olan, normal olan da budur. Dolayısıyla Anayasa'da Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve egemenliğin sahibi olan milletin “*Türk Milleti*”, onun aynı zamanda vatandaş sıfatıyla çeşitli hak ve yükümlüklerin öznesi olan bireylerinin tekil veya çoğul “*Türk*” adıyla belirtilmesi bir zorunluluktur. Bu sözcük, Türk Milletini oluşturan bütün etnik grupların, yani etnik anlamda Türk, Kürt, Arap, Arnavut, Lâz, Gürcü, Çerkez, Rum, Boşnak, Acem, Ermeni veya Yahudi, vb. olarak adlandırılan insanların ortak vatandaş kimliğidir. Yapılacak yeni Anayasa da, bütün bu insanları bir araya getirecek, birleştirecek bir toplumsal sözleşme olmak zorundadır.

Anayasasında adı söylenemeyen, inkâr edilen bir millet olamaz. Aksi takdirde şu soru cevapsız kalacaktır: “*Siz, bu Anayasayı hangi millet için hazırlıyorsunuz; olası bir halkoylamasıyla hangi milletin onayına sunmayı düşünüyorsunuz?*”.

KAYNAKÇA

- AFET [İNAN]: Vatandaş İçin Medeni Bilgiler, I. Kitap, İstanbul 1933.
- ÂFETİNAN, A.: Medeni Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Ankara 1969 (Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVI. Seri – Sa. 9).
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, C. 30, İstanbul 1994 (Encyclopaedia Britannica, Inc. – Hürriyet), s. 369 "Türkler".
- Atatürk'ün Bütün Eserleri, C. 26 (1932-1934), İstanbul 2009 (Kaynak Yayınları).
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1928), 2. bası, Ankara 1959 (Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: 1).
- De Belgische Grondwet (www.senate.be/doc/-const_nl.html).
- BLAUSTEIN, Albert P./FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XVII Spain. Constitución Española, New York 1991 (Oceana Publications)
- Bugün, 18.2.2013, s. 13 "Erdoğan: Kimse, Kürtlük ve Türklükle karşımıza çıkmasın".
- Bundes-Verfassungsgesetz (www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?...).
- Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft (www.admin.ch/-ch/sr/101).
- Bunreacht Na hÉirann. Constitution of Ireland (www.taoiseach.gov.ie/-Constitution%20...; www.Constitution.org/-..._irelan...).
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, C. 23, İstanbul 1986 (Librairie Larousse – Milliyet), s. 11804 "Türk".
- La Constitución Española de 1978 (noticias.juridicas.com/.../constitucion...).
- Constituição da República Portuguesa (www.parlamento.pt >...> Legislação...; dre.pt/comum/html/legis/crp.html).
- La Constitution espagnole, [Madrid] 1982 (Presidencia del Gobierno).
- Constitution du 4 octobre 1958, Version consolidée au 01 décembre 2009 (Legifrance.gouv.fr-Le service public de l'accès au droit).
- Constitution fédérale de la Confédération suisse (www.admin.ch/ch/f/rs/101).
- Costituzione federale della Confederazione Svizzera (www.admin.ch >...>101).
- DI FABIO, Udo (Textausgabe mit Sachverzeichnis und Einführung): Grundgesetz, 41. Aufl., München 2007 (Beck Texte im dtv).
- FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World I Austria, Booklet 1, Gisbert H. FLANZ (Translation) The Federal Constitutional Law, New York 2000 (Oceana Publications).
- FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World I Austria, Booklet 2, The Federal Constitutional Law, Official German Text, New York 2000 (Oceana Publications).
- FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World I Belgium, The Constitution of Belgium, Booklet 1, Gisbert H. FLANZ/INTER-UNIVERSITY ASSOCIATES, INC. (English Translation).
- FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World I Belgium, The Constitution of Belgium. Booklet 2, Official French, Dutch and German Texts, New York 2001 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World VII Germany. Gisbert H. Flanz (Translation), The Basic Law for the Federal Republic of Germany (including 51st Amendment of July 26, 2002), New York 2003 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World VII France. Constitution du 4 octobre 1958 (mise a jour au 3 octobre 2000), New York 2000 (Oceana Publications), (Official text of the French Government). Gisbert H. FLANZ/INTER-UNIVERSITY ASSOCIATES, INC. (English Translation).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.)/INTER-UNIVERSITY ASSOCIATES, INC.: Constitutions of the Countries of the World IX Ireland. Bunreacht Na hÉirann. Constitution of Ireland, New York 2002 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XIII Kingdom of Netherlands. Frank HENDRICKX (Translation)/MINISTRY OF HOME AFFAIRS (Unofficial English Translation), The Constitution of the Kingdom of the Netherlands, New York 1996 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XV Poland, Booklet 1, INTER-UNIVERSITY ASSOCIATES, INC. (English Translation), The Constitution of the Republic of Poland, New York 1997 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XV Poland, Booklet 2, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Official Polish Text), New York 1997 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XV Portugal, Booklet 1, INTER-UNIVERSITY ASSOCIATES, INC., Constitution of the Portuguese Republic, Fifth Revision 2001, New York 2002 (Oceana Publications).

FLANZ, Gisbert H. (Ed.): Constitutions of the Countries of the World XVII Switzerland, The Constitution of the Swiss Confederation, New York 1999 (Oceana Publications) (Official French Text), (Official German Text), (Official Italian Text). Gisbert H. FLANZ (English Translation).

GENÇ, Alişan (Çev.): Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, Berlin [?] (Concept Verlag).

Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden (www.st-ab.nl/wetgrondwet.-htm).

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (www.bundestag.de/.../-grundgesetz/index.ht...; www.gesetze-im-internet.de/.../gesamt.pdf).

İHA Bülteni (Eda İŞİK/Ahmet TOPAL), 19.2.2013 “AK Parti Grup Toplantısı”.

İslâm Ansiklopedisi, C. 12/2, Eskişehir 2001 (MEB Devlet Kitapları), s. 142 vd “Türkler”.

KIMMEL, Adolf/KIMMEL, Christiane (Textausgabe mit Einführung und Sach-verzeichnis): Verfassungen der EU-Mitgliedstaaten, 6. Aufl., München 2005 (Beck Texte im dtv).

KLECATSKY, Hans R./MORSCHER, Siegbert (Herausgeber), Die österreichische Bundesverfassung, Wien 1997 (Manz Verlag).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (www.sejm.gov.pl/prawo/.../polski/-kon1.ht...).

Nederlandse grondwet (nl.wiki-source.org/.../Nederlandse_grondwe...).

Sabah, 18.2.2013, s. 1, 20 “Ne Türk, Ne Kürt Milliyetçiliği”.

T. C. ADALET BAKANLIĞI KANUNLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (Çev.): Avrupa Birliği Üyesi Bazı Ülkelerin Anayasaları, Ankara 2011 (T. C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı).

TÜRK, Hikmet Sami: "Anayasa Değişikliği İçin Öneriler", Parlamento, Eylül/Ekim 2011, S. 277, s. 34-36.

Die Verfassung Belgiens (www.senate.be/deutsch/const_de.html).

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
age	: adı geçen eser
AKP	: AK Parti Adalet ve Kalkınma Partisi
Al.	: Almanca
Aufl.	: Auflage (Al.)
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
Bk., bk.	: bakınız
Cilt	
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editor (İng.)
EU	: Europäische Union (Al.)
fıkra	
Inc.	: Incorporated (İng.)
İHA	: İhlâs Haber Ajansı
İng.	: İngilizce
krş.	: karşılaştırınız
m.	: madde
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
S., Sa.	: Sayı
s.	: sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: ve benzeri, ve bunun gibi, ve başkaları
vd.	: ve devamı

